tatem quidem hæc altercantem relinquendo, nobis alius modus hujus decisionis [1] inventus est: quia semper vestigia [2] voluntatis sequimur testatorum. Cum igitur invenimus nostro jure hoc esse inductum, ut [3] si quis servum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate, ex ipsa [4] tutelæ datione præsumatur, etiam libertatem ei favore pupillorum imposuisse: quare non hoc etiam in hereditate & humanius, & favore libertatis inducimus, ut si [5] quis servum suum scripsit heredem sine [6] libertate, omnino civis Romanus efficiatur: quo inducto neque acquisitio, neque tam effusus veterum atque inextricabilis tractatus locum habeat? Neque enim ferendum est supponere quosdam esse ita supinos [7], ut eundem servum & heredem instituant sine libertate, & iterum alii per legatum eundem servum adfignent. §. 1. Sed cum veteres, & aliam proposuerunt ambiguitatem, dicentes, si quis servum suum in testamento quidem heredem ex parte sine libertate scripserit, in [8] codicillis autem libertatem ei reliquerit: si possit institutio valere, & ille tam heres, quam liber fieri, ne videatur per codicillos hereditas confirmari, in [9] quibus [hereditas] dari secundum veteres regulas non potest. Nos [itaque] in tali dispositione, licet in codicillis fuerit scripta, & libertatem [&] hereditatem simul servis per nostram liberalitatem & benignam interpretationem indulgemus, ut gratulentur, cum non servi remaneant, sed & liberi & heredes efficiantur: cum tanta in eos nostri numinis benevolentia effusa est, ut [&] si libertas eis neque testamento neque codicillis data sit: tamen hereditate [10] servis relicta, quasi injunctam esse libertatem videri [possit.] §. 2. Illo videlicet observando, ut si legatum [11], vel fideicommissum eis sine libertate relinquatur, maneant in servitute: non tamen ita impii [12] heredes existant, ut liberalitatem testatoris, & serviles labores debita remuneratione defraudare conentur, & non derelictum, licet adhuc servis constitutis, donent. §. 3. Quæ juris nostri definitio etiam ad aliam speciem dubitatam benigne extendatur. Si [13] quis etenim testamento principali servum suum cuidam legaverit [14], in [15] pupillari autem substitutione eundem servum filio suo sine libertate substituerit: *Quærebatur*, sive utilis esset talis substitutio, & per servum legatum substitutio post mortem pupilli legatario acquiratur: sive inutilis esset hujusmodi substitutio, quia sine libertate in servum proprium facta est? Melius itaque nobis videtur legatario cum non statim acquiri sancire, sed expectandum [16] esse substitutionis eventum, & si quidem pupillo mortuo, locus fuerit substitutioni, & liber & heres efficiatur: sin autem substitutio minime locum habuerit, forsitan pupillo jam in pubertatem perveniente: tunc ad legatarii dominium transeat. Quemadmodum enim veteres, si cum libertate substitutio fuisset, hoc inducebant, quatenus in suspenso fiat libertas, & statuliber [17] intelligatur: ita & ex nostra interpretatione, & sine adjectione libertatis in substitutione, & liber, & heres pupillo existat. Dat. 2. Kalend. Maji, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De servo pure instituto a domino, cui relinquitur libertas sub conditione.

6. Idem A. Joanni P. P.

DEcisione [18] nostra, quam fecimus, sancientes eum, qui a domino suo sine libertate heres institutus, videri libertatem accepisse, in propria firmitate durante: si quis servum suum pure quidem heredem instituerit, libertatem autem sub conditione ei donaverit: siquidem conditio talis sit, quæ in *potestate* [19] servi posita est, ille autem eam neglexerit, minimeque compleverit: & libertate eum, & hereditate sua culpa defraudari. † Sin autem *casualis* [20] conditio est, & ex fortunæ [21] insidiis defecerit, tunc humanitatis intuitu libertatem quidem ei omnimodo competere: hereditatem autem, siquidem solvendo [22] sit, ad alios venire, quos leges vocant, si non aliquis fuisset substitutus [23]. † Sin autem solvendo non sit: ut necessarius heres institutus, simul & libertatem & hereditatem obtineat. Tunc enim secundum definitionem tam veteris, quam nostræ decisionis, & liber, & heres necessarius existat. Dat. 2. Kal. August. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. XXVIII.

DE LIBERIS PRÆTERITIS, VEL EXHEREDATIS [24].

De exheredatione post omnes heredum gradus.

1. Imp. ANTONINUS A. Faviano.

CUm post [25] omnes heredum gradus exheredatio scribitur, si adjiciat testator *ab omnibus* [26] *se gradibus exheredare*: non dubitari juri satisfactum [esse]. Et ideo etiamsi [id] non adjiciatur, appareat tamen eum id eo consilio scripsisse, ut ab omnibus exheredare: recte factum testamentum videtur. Proinde cum paterfamilias filii institutis & invicem substitutis, filium exheredaverit, intelligendus [27] est, exheredationem ab utroque gradu fecisse. Nam cum iidem heredes instituti sunt, nulla ratio reddi potest, quare videatur in posteriore tantum casu exheredare voluisse. PP. 6. Kal. Jul. CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

De nepote præterito.

2. Imp. ALEXAND. A. Heraclidæ.

SI avus tuus, qui patrem tuum & novercam æquis portionibus heredes instituit, cum te [28] quoque haberet in potestate, testamento nominatim non exheredavit: mortuo patre tuo vivo avo, sine impedimento legis Vellejæ succedendo in patris tui locum, rupitti avi testamentum, & ad te hereditas ejus tota pertinuit. PP. 6. Id. April. FUSCO II. & DEXTRO CONSS. 226.

De verbis, Ille filius meus alienus meæ substantiæ fiat.

3. Imp. JUSTINIAN. A. Joanni P. P.

SI quis filium proprium ita exheredaverit, *Ille filius meus alienus* [29] *meæ substantiæ* [30] *fiat*, talis filius ex hujusmodi verborum conceptione non præteritus, sed exheredatus intelligitur. Cum enim manifestissimus est sensus [31] testatoris: verborum interpretatio nusquam tantum valeat, ut melior sensu existat. Dat. 10. Kal. Martii, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De differentia inter mares & fœminas stabilata.

4. Idem A. Joanni P. P.

[MAximum] vitium antiquæ subtilitatis præsenti lege corrigimus [32], quæ putavit alia [33] esse jura observanda in successione parentum, si ex testamento veniant, in masculis, & [alia] in fœminis, cum ab intestato similе [jus] utrique sexui servaverint. Et alias [34] verbis exheredari filium debere sanxerunt, aliis filiam: & inter nepotes exheredandos alia jura civilia, alia prætoria introduxerunt: & si prætereritus fuerat filius, vel ipso jure testamentum evertebat, vel contra tabulas bonorum possessionem in totum accipiebat: filia autem præterita [35] jus accrescendi ex jure vetere accipiebat, ut eodem momento, & testamentum patris quodammodo ex parte jure accrescendi everteret, & ipsa quasi scripta legatis supponeretur: ex prætore autem habebat contra tabulas bonorum possessionem in totum. † Constitutio autem Magni Antonini eam in tantum coarctabat, in quantum jus accrescendi competebat. Qui enim tales differentias inducunt, quasi naturæ [36] accusatores existunt [37], cur non totos [38] masculos generavit, ut unde generentur non fiant [39]. Nam hoc corrigentes, majorum nostrorum sequimur vestigia, qui eandem observationem colere manifestissime visi sunt. Scimus etenim antea [40] simili modo, & filium [& filiam,] & [alios] omnes inter cæteros [41] exheredatos scribere esse concessum. [Tum etiam] centumviri [42] aliam differentiam introduxerunt: & ex hac iniquitate vitium emersit, quale ex libris Ulpiani, quos ad edictum prætoris fecit, inventum a Triboniano viro gloriosissimo nostro quæstore cæterisque viris facundissimis compositoribus juris enucleati ad nostras aures relatum est. Nam cum ultimum [43] adjutorium de inofficiosi querela positum esset, & nemo ex alio ortus præsidio ad hanc decurrere posset: inventa fuerat filia præterita minus habens, quam filia exheredata. Cum enim per [44] contra tabulas bonorum possessionem, vel jus accrescendi semissem substantiæ filia præterita accipebat, & omnibus legata præstare compellebatur [45], scilicet usque ad dodrantem suæ portionis, remanebat ei sesuncia [tantummodo] in sua successione. Quod si fuisset exheredata, quarta pars omnimodo totius substantiæ ei relinqui debebat: & quam injuria dignam pater exsitimabat, amplius habebat ea, quam taciturnitate in institutione præteriit: & si secundum nostræ constitutionis [46] definitionem quam de supplemento [47] quadrantis disposuimus, repletio fuerat introducta: simili modo exheredatæ in quartam [partem] repletio accedebat, & ita vitium permansit, ut nec ex nostra constitutione emendationem aliquam sentiret. † Sancimus itaque quemadmodum in successionibus parentum, quæ ab intestato [48] deferuntur, æqua lance & mares & fœminæ vocantur, ita [49] & in scriptura testamentorum eas honorari, & similibus [50] verbis exheredari.

1 Quæ masculis defuncti bonorum possessio, eadem fœminis etiam datur. 2 Quæ remedia masculis a patre prætereitis competunt, eadem & fœminis competunt. 3 Hæc constitutio extenditur ad nepotes, neptes & deinceps ex masculis progenitos. 4 Exheredatantur olim aliter posthumus, aliter filia jam natæ. Posthumæ inter cæteros exheredatæ legati titulo aliquid relinqui oportebat: jam natæ aliquid relinqui necesse non erat. Hodie ut jam natæ, natique, ita posthumi & posthumæ exheredari debent, hoc est, similibus verbis nominatim, non inter cæteros. 5 Inter cæteros exheredatur posthumus cujus mentio non fit, contra non exheredatur inter cæteros, cujus posthumi nominatim fit mentio: ut *cæteris exheredatis*, posthumus exheredatus non constatur: qui alias non exheredetur exheredatus, nisi *posthumi* appellatione specialiter designatus fit, *ut hic*. quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. 6. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quotiies.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereredum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut si singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius dximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid si testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, si de posthumo testator cogitaverit: secus si nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jason, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut si tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *si non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus ti ita dixerit in futuro, *si non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*

tionibus nominatim procedere, & contra [1] tabulas bonorum possessionem talem habere, qualem filius, vel suus, vel emancipatus haberet: ut, & ipsa si fuerit præterita [2], ad instar filii emancipati, vel sui, vel testamentum ipso jure evertat, vel per contra tabulas bonorum possessionem stare hoc non patiatur. Et hæc non solum in filiabus obtinere, sed etiam in nepotibus [3], & neptibus & deinceps observari censemus, si tamen ex masculis progeniti sint. † Sed quia & aliud vitium fuerat sub obtentu differentiæ introductum, & alia [4] jura exheredationis in posthumis, alia in jam natis observabantur: cum necesse fuerat posthumam inter [5] cæteros exheredatam etiam legato honorari, filiam autem jam progenitam etiam sine datione legati: & hoc brevissimo incremento verborum ad plenissimam definitionem deduximus, sancientes eadem jura obtinere, & in posthumis [6] exheredandis [7] sive masculini, sive fœminini sexus sint, quæ in filiis, & filiabus jam statuimus: ut etiam ipsi, vel ipsæ nominatim exheredentur, id est, posthumi, vel posthumæ facta mentione. Dat. Kal. Septembr. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

In AUTHENT. ut cum de app. cog. §. aliud quoque capitulum. cum sequentibus §§. col. 8. tit. 16. al. 12. Novell. 115. cap. 3.

NOn licet parenti aliquem ex liberis exheredare, *vel præterire, nisi si probetur ingratus, & ingratitudinis causas nominatim inserat testamento. Causæ vero ingratitudinis nova constitutione expressæ sunt quatuordecim.*

In AUTHENT. ut cum de appell. cog. §. aliud. & §. sequenti. & §. sive igitur. & §. hæc autem. in fin. col. 8. tit. 16. al. 12. Novell. 115. cap. 3.

EX *causa* [8] *exheredationis, vel præteritionis irritum est testamentum, quantum ad institutiones: cætera* [9] *namque firma permanent.*

TIT. XXIX.

DE POSTHUMIS HEREDIBUS INSTITUENDIS [10], [VEL EXHEREDANDIS,] VEL PRÆTERITIS.

Per nativitatem posthumi præteriti testamentum rumpitur, & legata non debentur. Alexand.

1. Imp. ANTONINUS A. Brutatio.

SI post testamentum factum, quo posthumorum suorum nullam mentionem testator fecit, filium filiamve suscepit, intestato vita functus est: cum agnatione [11] posthumi, vel posthumæ, cujus non meminit, testamentum ruptum sit: Ex [12] rupto autem testamento nihil deberi, neque peti posse explorati juris est. Dat. & PP. 4. Kal. Jul. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

2. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Soterico.

UXoris [13] abortu [14] testamentum mariti non solvi: posthumo vero præterito, quamvis natus illico [15] decesserit, non restitui ruptum, juris evidentissimi est. S. 12. Kal. Mart. *Sirmii*, CC. CONSS.

Posthumus natus vivus, licet illico decedat, rumpit testamentum, si ipse ad nullum declinat monstrum, vel prodigium. Salic.

3. Imp. JUSTIN. A. Joanni P. P.

QUod certatum est apud veteres, nos decidimus [16]. Cum igitur is, qui in ventre portabatur, præteritus fuerat, qui si ad lucem fuisset redactus, suus heres patri existeret, si non alius eum antecederet, & nascendo ruptum testamentum faceret: si posthumus in hunc quidem orbem devolutus est, voce autem non emissa ab hac luce subtractus est, dubitabatur, si is posthumus ruptum facere testamentum posset? [Et] veterum [17] animi turbati sunt, quid de paterno elogio statuendum sit. Cumque Sabiniani existimabant, si vivus natus esset, & si vocem [18] non emisit, rumpi testamentum: apparetque, quod & si mutus fuerat, hoc ipsum faciebat: eorum etiam nos laudamus sententiam: & sancimus, si vivus [19] perfecte natus est, licet illico postquam in terram [20] cecidit, vel in manibus obstetricis [21] decessit: nihilominus testamentum rumpi, hoc tantummodo requirendo, si vivus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum [22], vel prodigium. Dat. 15. Kal. Decembr. *Constantinop.* LAMPADIO, & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

In ultimis voluntatibus casus omissus habetur pro expresso.

4. Idem A. Joanni P. P.

QUidam cum testamentum faciebat, his verbis usus est: *Si filius, vel filia intra decem* [23] *mensium spatium post mortem meam editi fuerint, heredes sunto*: Vel ita dixit, *filius, vel filia* [*qui*] *intra decem mensis proximos mortis meæ nascentur, heredes sunto*: jurgium antiquis interpretatoribus legum exortum est, an [24] videantur non contineri testamento, & hoc ruptum facere? Nobis itaque eorum sententiam decidentibus [25], cum frequentissimas leges posuimus testatorum voluntates adjuvantes: ex neutra hujusmodi verborum compositione ruptum fieri testamentum videtur: sed sive vivo [26] testatore, sive post mortem ejus intra decem menses a morte testatoris numerandos filius, vel filia fuerint progeniti, maneat testatoris voluntas immutilata, ne pœnam patiatur præteritionis, qui suos [filios] non præteriit. Dat. 12. Kal. Decembr. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. XXX.

DE JURE DELIBERANDI [27], ET DE ADEUNDA [28] VEL ACQUIRENDA [28] HEREDITATE.

De emancipata quæ manumisit, & quædam ob funeris impensam distraxit.

1. Imp. ANTONINUS A. Titiæ.

SI a patre emancipata, eo defuncto bonorum possessionem non agnovisti: frustra vereris, ne hereditati paternæ lis obligata, quod [29] servum ejus nullo jure manumisisti, res quoque, & mancipia quædam propter funeris [30] impensas distraxisti. PP. Kalend. Jul. MESSALA & SABINO CONSS. 215.

De solutione.

2. Imp. ALEXAND. A. Florentino militi.

CUm debitum paternum te exsolvisse [32] alleges: pro portione hereditaria agnovisse te hereditatem defuncti non ambigitur. PP. 6. Id. Februar. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

Differentia filii in potestate, & emancipati.

3. Imp. GORDIANUS A. Florentino militi.

SI fratris tui filius mortis tempore in [33] patris sui fuit potestate, sive

1 Quæ masculis defuncti bonorum possessio, eadem fœminis etiam datur. 2 Quæ remedia masculis a patre prætereitis competunt, eadem & fœminis competunt. 3 Hæc constitutio extenditur ad nepotes, neptes & deinceps ex masculis progenitos. 4 Exheredatantur olim aliter posthumæ, aliter filiæ jam natæ. Posthumæ inter cæteros exheredatæ legati titulo aliquid relinqui oportebat: jam natæ aliquid relinqui necesse est, similibus verbis nominatim, non inter cæteros. 5 Inter cæteros exheredatur posthumus cujus mentio non fit, contra non exheredatur inter cæteros, cujus posthumi nominatim fit mentio: ut *cæteris exheredatis*, posthumus exheredatus non constatur: qui alias non exheredetur exheredatus, nisi *posthumi* appellatione specialiter designatus fit, *ut hic*. quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. h. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quoties.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereudum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut si singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius diximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid if testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, si de posthumo testator cogitaverit: secus if nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jasonus, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut if tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *if non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus if ita dixerit in futuro, *if non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*

Abortivus enim vel abaßus venter partum efficere non videtur. Paul. 4. *sent.* 9. 6. 6. adde *l.* 129. *ff. de verb. sign.* Hinc fit etiam, ut abortu facto in posthumum missio finiatur. *l.* 1. §. 22. *ff. de ventre in poss. mitt.* Non idem eft in eo qui exfecto ventre mortui, *posthum. l.* 141. *ff. de verb. sign.* His addde quæ scripti ad *Novell.* 39. c. 2. 6. 16 Hæc est 28. decisio ex 50. Novis Justinianeis. vid. Inglois. *Anj.* 17 *Veteres animi*, quis *edita, vita indicium.* 18 Vocis *partis hic.* quanquam non jure posthumus exheredari non possit, *ad l. vicesim.* cum exheredari liberi non possint, nisi ingrati: vitium autem ingrati in posthumum non cadat. 6 Quæ remedia liberis masculis & fœminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. 7 Hodie posthumi exheredari non possunt. *Auth. non licet. §. h. t. Nov.* 115. c. 3. §. 33. §. 1. §. *de inofficioso.* 8 Testamentum in quo liberi injuste vel exheredati, vel præteriti sunt, ano refectio irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quoad ad fideicommissarios attinet? mox dicetur. 9 Fideicommissum universale etiam deberi, hoc est relinqui debere ex eo testamento, in quo filius fuerit injuste exheredatus, vel præteritus, hinc colligitur. Nam cæterorum appellatione fideicommissi continentur. *l. ita tamen.* 27. §. *quoties.* 6. *ff. ad SC. Trebl. Nov.* 115. c. 3. unde Auth. desumpsit, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. Cum itaque generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum *fideicommissi* exhereudum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adjicere: cum fideicommissa singularia exequata sint legatis. *l. 1. ff. de leg.* 1. fiet quoque ad hanc sententiam similis casus, *l. si servum.* 28. §. 1. *ff. si quis omissa causa: Glos. in l. eam quam.* 14. *ff. de fideic.* Ad hæc, universale fideicommissum favorabilius est singulari. *l. nam quod.* 14. §. 1. *ff. ad SC. Trebl.* ut if singulare valeat, multo magis valere debet universale. Idem quoque probat Bart. in *l. peculium.* 61. *in fin. ff. de leg.* 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. vid. Capell. Tholosan. *decif.* 454. Quid if in huiusmodi testamentis præteritionis causa ruptio, clausula codicillaris adjecta est? Idem quod in fideicommissis universali superius diximus, obtinere vult Bart. *l. 1. ff. de jure codic.* sed & paris esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula ait, *si non valet jure testamenti, valeat jure codicillorum*, ut notatur *in l. ex testamento.* 29. *ff. de fideic.* Idem tenet Angel. *Instit. de codicill.* Bart. & Bald. *hic. & in l. 2. ff. de leg.* 3. Faber *hic.* Salic. Cæfr. *conf.* 60. Rom. *cons.* 127. Quid if testamentum nullum non est ob præteritionem filii jam nati, sed posthumi? Bart. in *dict. l.* 1. in distinguit: clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi fortiri, if de posthumo testator cogitaverit: secus if nihil cogitaverit. *arg. l. pen. ff. de jur. codicill. l. certi iuris.* 8. §. *de tejt. mil. l. si unquam.* §. *l. de revoc. don.* Verum Dynus, Jasonus, Bald. Paulus, Ludovicus vero testamenti inspiciendo existimant: ut if tebator dixerit simpuitur tempore infanti, *if non valet testamentum, tamen valet fideicomisso agnatione posthumi*: nihil quidquam præterit superior clausula. *arg. l. si ita.* 7. *ff. de aucto. l. cum stipulamur.* 125. *ff. de verb. obl.* licus if ita dixerit in futuro, *if non valet nec valebit jure testamenti, valeat jure codicillorum*, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo, Saliceto, Baldo, Imola, Raphaele, Fulgosio, Caltrenfi, refert Capella Tholosana *dec.* 455.

10 Huc refer partem tituli 2. *D.* 28. 11 Adgnatione posthumi præteriti rumpitur testamentum. *l. 1. §. h. l.* quamvis natus illico decesserit. *l. 2. l. 3. §. h. t.* vid. *l. 2. §. de bon. possess. contra tabulas.* 12 Ex rupto testamento nihil olim debebatur, neque peti poterat, *ut hic*, puta hereditas. *l. 15. in fin. ff. de inofic.* fi icommissum *l. §1. ff. de leg.* 2. vel legatum, bodie ex causa præteritionis irrito facto testamento, tolet institutiones percunt, cætera firma permanent. *Novell.* 115. c. 3. *Auth. ex causa.* §. *tit. prox.* & consequenter legata live fideicommissa. 13 Vid. Fertaritenim *in forma libelli quo petitur testatio ex testamento* 45. *in verbo, ac etiam*, numer. 11. 12. 13. & sequ. 14 Abortivi adgnatione non rumpitur testamentum, *ut hic & l. 3. §. h. t. & mutatis*

ex asse[1] heres institutus est, etiam[2] clausis[3] tabulis heres potuit existere: sive[4] ex parte, nihil ominus statim suus ei heres extitit: nec ea propter quod intra paucos dies mortis patris sui concessit in fatum, tu ad ejusdem fratris tui potes accedere successionem. Quod si cum juris[5] sui esset, ante aditam hereditatem decessit, tuque fratri tuo legitimus heres exstitisti; sive intra[6] tempora Edicto præfinita, bonorum possessionem agnovisti: quæ hereditariarum facultatum sunt, vel quæ ab alio injuria detinentur, Præsidis diligentia tibi restituentur. PP. 15. Kal. Septembr. GORDIANO A. II. & POMPEIANO CONSS. 242.

Si pater voluntate filii pro herede gesserit.

4. Imp. DECIUS A. Athenaidi.

FIliofamilias delata hereditate, si pater[7] pro herede voluntate filii[8] gessit, solennitati[9] juris satisfactum videri, sæpe rescriptum est. PP. 10. Kal. Mart. DECIO A. & GRATO CONSS. 251.

De pupillo & tutore.

5. Impp. VALER. & GALLIEN. AA. Paulo.

POtuit pupillus[10] pro herede, tutore auctore, gerendo consequi successionem: sed ipsius actus & voluntas[11] fuit necessaria. Nam si[12] quid nesciente eo tutor egit, illi hereditatem non potuit acquirere. PP. 16. Kalend. Jul. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 258.

De animi destinatione & eo, qui de hereditate sibi relicta testatur.

6. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Philippæ.

SI avia tua patrem tuum ex duabus unciis scripsit heredem, ex sola[13] animi destinatione pater tuus heres fieri poterat. Igitur si testamento [suo] easdem[14] uncias ad te pertinere decreverit, apud Rectorem provinciæ duarum unciarum jus persequi poteris. PP. 16. Kal. August. *Sirmii*, ipsis IV. & III. AA. CONSS. 298.

De transmissione ad heredem.

7. Iidem AA. & CC. Eusebino.

QUoniam sororem tuam prius defunctam esse proponis, quam cognosceret, an a fratre[15] sibi aliquid hereditatis fuisset relictum: manifestum atque evidens est, antequam[16] pro herede gereret, vel bonorum possessionem admitteret, defuncti successionem eam non potuisse ad heredes suos transmittere. PP. Kalend. Maji, *Tbiralli*, AA. CONSS.

De longi temporis præscriptione.

8. Iidem AA. & CC. Claudio.

LIcet in continenti fui[17] heredes se paternis non immiscuerint bonis: tamen ignorantes[18] delatam sibi esse hereditatem, longi[19] temporis præscriptione, quo minus hanc recte vindicent, excludi non possunt. S. 17. Kal. Januar. *Sirmii*, AA. CONSS.

De interrogatione in jure.

9. Iidem AA. & CC. Platoni.

SI curatoris quondam tui testamento jure facto, vel ab intestato legitima delata est successio: hoc casu ei, qui non repudiavit hereditatem, eam licet adire. Rector igitur provinciæ aditus, si hereditati necdum sunt obligati, eos, *an*[20] *heredes sint*, interrogare debebit: ac si tempus ad[21] deliberandum petierint, moderatum statuet[22]. S. 16. Kal. Januar. *Sirmii*, AA. CONSS.

De inopia defuncti & de rebus heredi vi ablatis.

10. Iidem AA. & CC. Sabinæ.

SI te bonis paternis major [quinque & viginti] annis immiscuisti: neque inopia[23] patris te excusat, neque vis[24] fratris portionem tuam, vel testamentum eripientis arcere[25] de exactione creditorum, qui jure civili[26] pro hereditaria portione te conveniunt, potest. S. 16. Kal. Januar. *Sirmii*, CC. CONSS.

De filiofamilias & ejus patre.

11. Iidem AA. & CC. Philumenæ.

REnitente[27] te pater tuus, in cujus fuisti potestate, neque spem delatæ tibi legitimæ quærendæ successionis abfumere, neque hereditarios[28] manumittendo servos, his præstare libertatem potuit. S. 6. Id. Februar. *Sirmii*, CC. CONSS.

De bonorum possessione agnita.

12. Iidem AA. & CC. Antonino.

PUberem agnoscentem[29] bonorum possessionem, postea quam ei fuerit hereditas delata, pro herede gerere non ambigitur. S. 3. Kal. Decembr. CC. CONSS.

De suis heredibus.

13. Iidem AA. & CC. Sclepolidi.

SUum heredem omissa[30] bonorum possessione, paternam successionem obtinere potuisse, certi juris est. S. 3. Id. Decembr. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

Si heres nondum possederit.

14. Iidem AA. & CC. Flaviæ.

SI sorori suæ frater tuus civili, vel honorario successit jure; licet[31] res ex ejus bonis descendentes, non probetur tenuisse, heres tamen effectus, contra[32] possidentes experiri potest. S. 12. Kal. Januar. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De filiofamilias sui juris effecto.

15. Imp. CONSTANT. A. ad Leontium Comitem Orientis.

NOn est dubium, si priusquam[33] filius jussu patris adierit hereditatem, propriæ potestatis effectus sit, arbitrio suo eundem hanc sibi potuisse quærere. Dat. 17. Kal. April. LIMENIO & CATULINO CONSS. 349.

De libero arbitrio.

16. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Annodio.

NEc emere[34], nec donatum[35] adsequi, nec damnosam quisquam hereditatem[36] adire compellitur[37]. Dat. 7. Kal. Januar. OLYBRIO & PROBINO CONSS. 395.

De cretionibus.

17. Iidem & THEOD. AAA. Anthemio P. P.

CRetionum[38] scrupulosam solennitatem hac lege penitus amputari decernimus. Dat. 5. Kal. April. *Constantinop.* HONORIO VII. & THEOD. AA. CONSS. 407.

De infante.

18. Impp. THEOD. & VALENT. AA. ad Senatum.

SI infanti[39] (id[40] est minori septem annis) in potestate patris, vel[41] avi, vel proavi constituto, vel constitutæ, hereditas sit delata, vel ab intestato delata a matre, vel linea, ex qua mater descendit, vel aliis quibuscunque personis: licebit[42] parentibus ejus, sub quorum potestate est, adire ejus nomine hereditatem, vel bonorum possessionem petere. §. 1. Sed si hoc parens neglexerit, & in memorata ætate[43] infans decesserit: tunc parentem quidem superstitem omnia ex quacunque successione ad eundem infantem devoluta, jure patrio quasi jam infanti quæsita capere.

§. 2. Parente vero non subsistente, si quidem post ejus obitum tutor[44] infanti sit, vel datus fuerit: posse [eum] etiam adhuc infante pupillo constituto, ejus nomine adire hereditatem, sive vivo parente, sive post mortem ejus ad eum devolutam: vel bonorum possessionem petere, & eo modo eidem infanti hereditatem quærere.

§. 3. Sin vero vel non sit tutor, vel cum sit, ea facere neglexerit, tunc eodem infante in ea ætate defuncto[45], omnes hereditates ad eum devolutas, & non agnitas ita intelligi, quasi ab initio non essent ad eum delatæ: & eo[46] modo ad illas personas perveniant, quæ vocabantur, si minime hereditas infanti fuisset delata. Ea vero, quæ de infante in potestate parentum constituto statuimus, locum habebunt, & si quacunque causa sui juris [idem] infans inveniatur.

§. 4. Si autem septem[47] annos ætatis pupillus excesserit, & priore parente mortuo, in pupillari ætate fati munus impleverit, ea obtinere præcipimus, quæ veteribus constitutis septem annos suæ ætatis ipse adire hereditatem, vel bonorum possessionem petere, consentiente parente, si sub ejus potestate fit, vel

1 *l. 1. in fin. ff. de juris & facti.* 2 *l. 8. §. 1. h. t. l. un. §. 5. §. 7. de caducis.* 3 Id est, ante apertas tabulas. 4 *d. §. 5.* 5 Emancipatus non agnitam patris hereditatem non transmittit ad suos, *ut hic.* non emancipatus transmittit. §. *6. h. t.* quod etiam hodie servari *Bald.* putat, *hic, num. 6.* 6 *l. 4. §. qui admittit ad bon. poss.* 7 *l. 18. l. 6. t.* Pater hereditatem filiofamilias delatam potest adire. 8 Nihil interest ipse per me faciam, an per alium mea voluntate quid fiat. *l. 5. §. 2. ff. de admin. & peric. tut.* 9 Hereditatem sibi delatam patris jussu adisse videtur, quo volente pater pro herede gesit, *ad hic. Synopf. Basil. d. tit. 14. c. 74.* Quid enim interest ipse filius adeat delatam sibi hereditatem, an ejus pater eo volente? 10 *l. 18. in fin. T. h. t.* 11 *l. 7. fuprr. qui admittit.* 12 Pupillus adit, tutore auctore, alter sine altero adire non potest. 13 Hereditas sola animi destinatione aditur, *ut hic, & l. 14. T. h. t. l. 4. §. 1. unde legitimi. l. 20. l. 88. ff. de adq. vel omitt. her.* 14 De hereditate nobis relicta possumus testari, ut eo ipso ultra quo ea testamur, demittitur. 15 Fratris hereditas non adita non transmittitur. 16 Vide *l. unic. §. 5. T. de caducis. l. 2. infr. ad SC. Orphitianum.* 17 *l. 5. fuprr. h. t.* 18 *§. 3. Inst. de hered. quæ ab intest. l. 6. ff. de adq. vel omitt. hered. l. 11. ff. de lib. & posth.* 19 Jus adeundi, vel immiscendi longi temporis spatio non tollitur, longo silentio nemo renuntiat hereditati paternæ (De legitima dixi ad *l. 34. in fin. fuprr. de inofficioso.*) Longissimo namque, id est, 30. annis præscribitur. *l. 3. T. de præscript.* 30. vel 40. *ann.* De tempore bonorum possessi vide quæ scripsi ad *l. 3. T. de præscript.* 30. vel 40. *ann.* 20 Interrogari potest infantibus creditoribus is, cui delata est hereditas, heres velit esse necne. adde *l. 11. §. de hered. petit. l. de atate. 11. §. 2. ff. de interrogation.* plura vide apud Marantam de his interrogationibus *preparatoris in praxi, parte 6. membr. 7.* 21 Deliberatio spatium moderatum concedi solet. *l. ult. §. 13. T. h. t. l. 1. 2. ff. h. t. l. 5. ff. de interrog. l. 34. ff. de furcfur. l. 9. §. 1. ff. ad SC. Treb.* 22 *Sub.* ut fatisfiat creditoribus, non ut tollatur jus successoris. vide quæ scripsi ad *l. 1. §. 12. ff. de successor. edict.* 23 Inopia testatoris non liberat injuriosus esse debet. Non ideo quis a suis creditoribus liberatur, quod propriis bonis spoliatus fit. Vis a tertio illata non excusat debitorem. 25 Hoc est, non ideo minus a creditoribus defuncti, (cujus hereditatem major viginti quinque annis adiit) conveniri potes, quod vim a fratre tuo tibi fieri proponas, & ab eodem portionem tuam, paternam denique testamentum eripiat. *ut hic. Synopf. Basil. 35. tit. 14. c. 79. & Harmen. 8. §. 26.* 26 Leg. 12. Pab. *l. ult. §. de lar. atf. l. 25. §. 13. ff. fa. milia.* 27 Pater repudiare hereditatem filio delatam eo invito non potest. *l. 26. ff. fi. T. de fideicomm. l. ult. verf. fanciimus. l. de bonis, quæ lib.* adde *l. 10. §. de manumiss.*

l. 13. in fin. ff. de adq. vel omitt. her. l. 8. ff. de bon. possess. 28 *l. 1. T. de his, qui a non dom.* 29 Agnoscens bonorum possessionem, pro herede gerit. Qui agnoscit jure prætoris, videtur adire jure civili. 30 Omisso prætoris beneficio jure civili beneficium his heredibus est paratum, facit *l. 30. ff. ex quib. caus. major. l. 17. §. 1. ff. de hered. qualit.* An & in iisdem transmittit? *dixi ad l. 6. ff. de jure fisc.* adde quæ scripsi ad *l. un. §. 3. ff. de caducis.* 31 Adeunti non est necessaria rerum hereditarium apprehensio. Additio facit heredem, non possessio. 32 Qui adit, dominium adquirit, etiamsi non possideat. *l. 6. §. 6. h. t.* 33 Emancipatus aditam hereditatem patri non quærit, etiamsi ei, cum filiusfamilias esset, fuerit delata. Tempus adire hereditatis non delatæ inspicitur. 34 Dixi ad *l. 5. §. de adq. l. 11. fuprr. de emptio. hend. empt.* 35 Invito non fit donatio. *l. 69. ff. de reg. jur.* vide exceptiones varias *in fin. l. 85. ff. de adq. vel omitt. her.* vel bonorum possessor. *l. ult. fuprr. unde legitimi. §. 3. ff. de bon. poss.* Cæterum hanc legem ad extraneos heredes, non ad necessarios referre nos oportet, id etiam confabit ex *l. 149. C. Theod. de decur.* ex qua lex non desumpta est, facit *l. 21. T. h. t. d. l. ult. fuprr. unde leg. §. 1. Inst. de turcibus quæstor. l. fol. & plures. 10. §. filius. 2. ff. de vulg.* 37 Si tamen fuerit compulsus, tenetur *l. 21. in fin. ff. quod met. caus.* adde *l. 4. l. 13. §. 4. ff. ad SC. Treb.* 38 Id est, extendendæ hereditatis facit *lex ult. fuprr. qui admittit. §. ult. Inst. de bon. poss.* De cretionibus earum solemnitate dixi ad Ulp. 22. §. 27. 28. 29. 30. 31. 32. adde *C. T. de cretionib. vel bon. poss.* adde Varr. 5. *T. 6. de lingua.* Plin. 10. *epist.* Ulpian. *l. 5.* Cicer. 13. *ad Attic.* ab tantum pater bonorum possessionem petit, *l. 7. in fin. ff. de bon. poss. l. 1. §. Theod. de cretionib. vel bon. poss.* tutor majori infante. *l. 6. l. 7. ff. de bon. poss.* dixi ad *l. 2. l. 3. fuprr. qui admittit.* vide Cujac. 14. *obf. 8.* 40 Infans, id est, minor septem annis. *l. 1. ff. de sponf.* qui fari non potest. *l. 3. fuprr. qui admittit. l. 1. §. 2. ff. de adm. & peric. tut.* 41 Ascendentes paterni defendentis infantis nomine hereditatem adire possunt, sive eo vivo, sive mortuo. 42 *l. 4. fuprr. h. t. l. 6. §. 3. §. 5. ff. de adq. vel omitt. hered. l. 19. T. h. t.* 43 Tutor adire potest pupilli infantis hereditatem, tutoris nomine. 44 Tutor, mortuo infante pupillo hereditatem pupilli defuncti adire non potest. 46 Transmittit quoque ad eos, quorum hereditatem licet non adeat, nam filius ita potestate reditatem, nec solus tutor adire potest. Quis igitur adibit? Pupillus: patris tutores vel tutoris consensu. *l. 5. §. h. t. l. 9. ff. de adq. vel omitt. her.* Quid si neque quidem neque tutorem habeat? judicis auctoritate adire potestis *in fin. T. h. t.*

cum tutoris auctoritate, si sui juris sit, possit: vel si non habeat tutorem, adire Prætorem & ejus decreto[1] hoc jus consequi. Dat. 6. Id. Novembr. *Ravennæ*, THEODOSIO XII. & VALENTINIANO II. AA. CONSS. 426.

De jure deliberandi.

19. Imp. JUSTINIAN. A. Demostheni P. P.

CUm in antiquioribus[2] legibus, & præcipue in Quæstionibus Julii Pauli invenimus, filiosfamilias paternam hereditatem deliberantes posse & in suam posteritatem hanc transmittere: & aliis [etiam] quibusdam adjectis, quæ in hujusmodi personis præcipua sunt: eam deliberationem & in omnes[3] successores, sive cognatos, sive extraneos[4], duximus esse protelandam[5]. Ideoque sancimus, si quis vel ex testamento, vel ab intestato vocatus, deliberationem meruerit: vel si hoc quidem non fecerit, non tamen successioni renunciaverit, ut ex hac causa deliberare videatur: sed nec[6] aliquid gesserit, quod aditionem, vel pro herede gestionem inducat: prædictum arbitrium in successionem suam transmittat: ita tamen, ut unius[7] anni spatio eadem transmissio fuerit conclusa. Et si quidem is, qui sciens[8] hereditatem vel ab intestato, vel ex testamento sibi esse delatam, deliberatione minime petita, [intra annale tempus] decesserit: hoc jus ad suam successionem intra annale tempus extendat. Si enim ipse, postquam testamentum fuerit infinuatum, vel ab intestato, vel ex testamento, vel aliter ei cognitum sit heredem eum vocatum fuisse, annali tempore translapso nihil fecerit, ex quo vel adeundam, vel renunciandam hereditatem manifestaverit: is cum successione sua ab hujusmodi beneficio excludatur. Sin autem instante annali tempore decesserit, reliquum tempus pro adeunda hereditate suis successoribus sine aliqua dubietate relinquat: quo completo nec heredibus ejus alius regressus in hereditatem habendam servabitur. Recitata septimo[9] in novo constitutio palatii Justiniani. Dat. 3. Kal. Novembr. DECIO V. C. CONS.

De instituto ex diversis portionibus, vel instituto & pupillariter substituto.

20. Idem A. Joanni P. P.

QUidam elogio condito heredem scripsit in certas uncias, & post certa verba testamenti eundem in alias uncias, vel tantas, vel quantascunque, & tertio, vel in alam partem hereditatis, vel in quendam unciarum modum: ille autem unam institutionem[10], vel duas admittens, unam vel duas, vel quantascunque respuendas esse censuit: quærebatur apud veteres, si hoc ei facere permittatur. † Similique modo dubitabatur, si impuberem quis filium suum heredem ex parte instituit, & quendam extraneum in aliam partem quem pupillariter substituit[11]: & postquam testator decessit, pupillus quidem patri [ejus] heres extitit, extraneus autem hereditatem adiit: & postea adhuc in prima ætate pupillus constitutus ab hac luce subtractus est, & pupillaris substitutio locum sibi vindicavit: Cumque substitutus eandem partem admittere noluit, *quæsitum* est, si potest jam heres ex principali testamento factus, pupillarem substitutionem repudiare? Utramque igitur dubitationem simul decidendam[12] esse censemus. Placuit enim nobis, sive in institutione, sive in pupillari substitutione, ut vel[13] omnia admittantur, vel omnia[14] repudientur, & necessitas imponatur heredi particulari facto, vel aliam, aut alias partes hereditatis admittere, vel etiam substitutionem pupillarem. Dat. Prid. Kal. Maji, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

Si is, qui de statu suo litigat, heres instituatur.

21. Idem A. Joanni P. P.

CUm aliquis scripsit heredem eum[15], qui de sua conditione ei, qui dominium ejus vindicabat, in judicio adversabatur: is autem, qui dominium se esse dicebat, adire eum hereditatem imperabat, ut acquisito hereditatis per eum celebraretur, indignatus[16] est, quasi domino ei parere: *dubitatio* veteribus exorta est, si qua pœna imponatur hujusmodi insolentiæ? Veteres in multas trahuntur sententias, sed nos eorum discordiam sic esse decidendam censemus, ut distinctio subtilis cautæ [ei] imponatur, ut si quidem ita scripta est institutio, *illum servum illius*[17] *heredem instituo*: quia apertissimum est, intuitu[18] domini institutionem esse conscriptam, necesse sit omnimodo per competentem Judicem eum compelli[19] adire quidem hereditatem, & eam acquirere: nulli autem ex postfacto subjici gravamini, si liber pronuncietur: sed omne sive lucrum, sive damnum ad eum redundare, qui in servitutem eum trahebat, & denegari[20] ei & adversus[21] eum omnes hereditarias actiones, nullo ei ex hoc præjudicio generando. † Sin autem quasi[22] liber institutus est, nulla domini, vel servi mentione in institutione habita, tunc nullo compelli modo eum adire hereditatem: nec denegari ei liberale judicium: sed [&] hereditatem per suum jus decurrere, & liberale judicium suam expectare sententiam, sive agente eo, sive pulsato: ut siquidem servus pronuncietur, tunc domino suo hereditatem acquirat: sin autem liber, eam adipiscatur: si adire maluerit. Dat. 2. Kal. Maji, *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De tempore adeundæ, vel repudiandæ hereditatis, de jure deliberandi, & de inventario.

22. Idem A. ad Senatum.

SCimus[23] jam duas esse promulgatas a nostra clementia constitutiones: unam[24] quidem de his, qui deliberandum pro hereditate sibi delata existimaverint: aliam[25] autem de improvisis debitis, & incerto exitu per diversas species eis impositis. Sed & veterem constitutionem[26] non ignoramus, quam Divus Gordianus[27] ad Platonem scripsit, de militibus, qui per ignorantiam hereditatem adierunt: quatenus pro his tantummodo[28] rebus conveniantur, quas in hereditate defuncti invenerint: ipsorum autem bona a creditoribus hereditariis non inquietentur. Cujus sensus ad unam præfatarum constitutionum a nobis redactus est. *Arma etenim magis, quam*[29] *jura scire milites* sacratissimus legislator existimavit. Ex omnibus itaque istis unam legem colligere, nobis apparuit esse humanum: & non solum milites adjuvare hujusmodi beneficio, sed etiam ad omnes hoc extendere: non tantum si improvisum emerserit debitum, sed etiam si onerosam quis inveniat esse, quam adiit hereditatem: ita enim, nec satis necessarium deliberationis erit auxilium, nisi hominibus formidolosis, qui[30] & ea timent, quæ nulla digna sunt suspicione. §. 1. Cum igitur hereditas ad quendam, sive[31] ex testamento, sive ab intestato sit delata, sive ex asse, sive ex parte: si quidem recta via adire maluerit hereditatem, & spe[32] certissima hoc fecerit, vel sese immiscuerit, ut non postea eam reputet: nullo indiget inventario, cum[33] omnibus creditoribus suppositus sit: utpote hereditate ei ex [sua] voluntate infixa. † Similique modo, si non[34] titubante animo respuendam, vel abstinendam esse crediderit hereditatem, & apertissime intra[35] trium mensium spatium ex quo ei cognitum fuerit scriptum se esse, vel vocatum heredem, [ei] renunciet: nullo[36] nec inventario faciendo, nec alio circuitu expectando, si alienos [ab] hujusmodi hereditate, sive onerosa, sive luctuosa sit. §. 2. Sin autem[37] dubius[38] est, utrumne admittenda sit necne defuncti hereditas, non putet sibi esse necessariam deliberationem, sed adeat hereditatem, vel sese immiscear: omni tamen modo inventarium[39] ab ipso conficiatur: ut intra triginta[40] dies post apertas tabulas, vel postquam nota fuerit ei apertura tabularum, vel delatam sibi ab intestato hereditatem cognoverit, numerandos, exordium capiat inventarium super his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat: & hoc inventarium intra[41] alios sexaginta dies omnibus implicatur sub[42] præsentia tabulariorum, cæterorumque qui ad hujusmodi confectionem necessarii sunt: subscriptionem[43] tamen supponere heredem necesse est, significantem, & quantitatem[44] rerum, *& quod nulla malignitate circa eas ab eo facta, vel facienda res apud eum remaneant*: vel si ignarus sit litterarum, vel scribere præpediatur, speciali tabulario ad hoc solum adhibendo, ut pro eo litteras supponat, venerabili[45] signo[46] antea manu heredis præposito, testibus videlicet adsumendis, qui heredem cognoscant[47], & jubente eo tabulario pro se subscribere, interfuerint. §. 3. Sin autem [a] locis, in quibus res hereditarie, vel maxima pars earum posita est, heredes abesse[48] contigerit: tunc eis unius anni spatium a morte testatoris numerandum damus ad hujusmodi inventarii consummationem: sufficit enim præfatum tempus, etsi longissimis spatiis distant: tamen placuit dare eis facultatem inventarii conscribendi, vel per se, vel per[49] instructos procuratores in[50] loca, ubi res positæ sunt, mittendos. §. 4. Et si præfatam[51] observationem inventarii faciendi solidaverint: hereditatem sine[52] periculo habeant, & legis[53] Falcidiæ adversus[54] le-

1 Major septennio decreto prætoris adire potest. 2 Hujus l. mentio in *pr. l. fin. h. t.* vid. ejusdem intellectum apud Joh. Decher. *lib. 1. dissert. 14. num. 42.* & Joann. a Sande *decis. Frisic. lib. 4. tit. 9. defin. 1.* Anf. 3 Filiusfam. jus deliberandi ad omnes successores transmittit. *Novell. 118.* Si tamen is decesserit intra annum computandum a die scientiæ, eo elapso heredes jure adeundi excludentur. Quid extraneus? transmittit, *ut hic lex.* 4 *§. 5. Inst. de hered. qualitt.* An & in iisdem transmittit? *dixi ad l. 6. ff. de jure fisc.* adde quæ scripsi ad *l. un. §. 3. ff. de caducis.* 5 Id est, extendendum. 6 Qui quid hereditarium gessit, renunciat deliberationi: ideoque ius eo casu deliberandi ad successorem non transmittitur. §. 1. *h. t.* 7 *l. 22. §. 13. in fin. T. h. t.* 8 Vide quæ dixi ad *l. 18. §. 1. fuprr. h. t.* 9 Septimiliario, de quo dixi ad *l. 30. T. de jure dot.* 10 Institutus in diversis partibus non potest unam partem amplecti, alteram repudiare, defuncti voluntas scindi non potest. *infr. h. t.* 11 Idem institutus & pupillariter substitutus, non potest institutionem amplectl, & substitutionem repudiare. *l. h. t.* 12 Hæc est 30. decis. ex 50. novis Justinian. vid. Ingolin. *Anf.* 13 Vide *l. 1. ff. de adq. vel omitt. hered.* 14 Vide *l. 55. D. de adq.* 15 Qui de suo statu litigat, si heres institutus, tanquam servus illius cum quo litigat, per judicem cogitur sine præjudicio litis adire hereditatem jussu ejus, quocum litigat, & ei adquirere. 16 Non sine indignatione servi inviti alienis dominis parent. 17 Si tamen fuerit compulsus, tenetur *l. 21. in fin. ff. quod met. caus.* adde *l. 4. l. 13. §. 4. ff. ad SC. Treb.* 18 Id est, extendendæ hereditatis facit *lex ult. fuprr. qui admittit. §. ult. Inst. de bon. poss.* De cretionibus earum solemnitate dixi ad Ulp. 22. §. 27. 28. 29. 30. 31. 32. adde *C. T. de cretionib. vel bon. poss.* adde Varr. 5. *T. 6. de lingua.* Plin. 10. *epist.* Ulpian. *l. 5.* Cicer. 13. *ad Attic.* ab 19 Vide *l. 3. in fin. fuprr. de hered. inst.* 20 *C. 59. ff. de hered. instit.* 21 *l. 74. §. 2. ff. de adq. vel omitt. hered.* 22 Qui de statu suo litigat si tanquam liber ab aliquo *Bas. 35. tit. 14. c. 90. & eod. lib. tit. 13. c. 7.* 23 *Synopf.* non extat. 24 Cujus meminit Justinian. §. *6. in fin. Inst. de hered. qualitat.* 25 Quæ hodie 26 Cujus meminit Justinian. §. *6. in fin. Inst. de hered. qualitat.* 27 *d. §. 5.* 28 Miles pro his tantum rebus quas in hereditate invenit, conveniur. *l. 12. §. de testam. milit.* & sic non in fiscium. 29 *l. 9. §. 1. D. & l. 1. §. de jurisd. & facti ignorantia. l. 3. §. de test. am. milit. ubi dixi l. pen. §. ad leg. Corn. de falsis. Suet. ex arma magis quam jura Romanos vatos, Cæsarem, pacemque vincere maqis erat.* Ovid. 1. *Fast.* 30 Formidolosus est qui vana inaniaque metuit. Vanus timor non excusat. 31 Heres five testamentarius five ab intestato sit, sive ex asse, sive ex parte adire sine inventario hereditatem potest: cujus additionis vis hæc est, ut qui ita adit, obnoxius sit creditoribus defuncti, cum ultro adierit. 35. *Eclog. 14. cap. 50.* Goth. *Vide Leonit. Emend. lib. 3. c. 12. num. 12. Anf.* 32 Hereditatem ultro adeuntis, spreto jure deliberandi & inventarii, pœna. 33 Hereditatem defuncti qui adit nullo facto inventario, omnibus creditoribus obnoxius est. Pœna hæc est inventarium non faciens, ut ultra vires hereditarias teneatur. *l. 5. §. h. t. l. 9. ff. de adq. vel omitt. her.* Quid si neque quidem

34 Σκαιόφρων vel σκαιόφρων *dicunt*, titubante animo, *Synopf. d. c. 90.* male: deest enim illo loco negatio. 35 Heres si intra spatium trium mensium quibus potuit adire ex inventario, hereditati renunciaverit, nullo egebit inventario. Enfiathius aliter hunc locum exponit, quem transcribit *Harmenopulus* hereditatis five deliberationi fini præscripti tres menses, quod falsum est. vid. Cuj. 14. *de præscript.* 36 Inventarium facere non cogitur, qui repudiat hereditatem. 37 Hereditatem cum dubitatione adeunti, non est necesse facere quibus hereditus utile fit. Nam adire eam potest, facto inventario. 38 Inventarium *Nov. 1. c. 2. §. 1.* rerum pupillarium, *l. 24. §. de administr. tut. l. 13. §. 1. de pign. tutor.* rerum dotalium, vide *Nov. Leon. 110.* ab usufructuario faciendo, *l. 1. §. 2. ff. usufruct. quemadm. caus.* 40 Inventarii inchoandi tempus triginta dies ab apertis tabulis: pertavi ad *Novell. Leon. 110. in fin. l. 24. fuprr. de administr. tut.* 41 Inventarii liberationis, est enim deliberationis tempus anni vel novem mensium. Sed vicissim utilius est ex inventario quam ex deliberatione adire, cum is, qui ex inventario adierit, non teneatur in solidum, sed pro viribus tantum hereditatis, & Falcidiæ beneficium habeat. 42 Inventarii ad confectionem ab herede, qui convocandi sint: adde *Novell. 1. c. 2. §. 1.* 43 Inventario per se vel per tabularium heres subscribere tenetur. 44 Inventarii quas res inferibi oportet. 45 Προσκυνητὸν σημεῖον. *Syn. Basil. d. c. 90.* Crucis signum, cruciis inventario & instrumentis apponi solitum. vid. Cujac dixi ad *Nov. Leon. 72.* 46 Quid? omissio hujus signi vitiatur inventarium? quæ omissa non vitiat. *l. 1. §. de ventre inspiciendo.* 47 Testes inventario adhibiti hereditatem debent cognoscere. 48 Intra anni spatium heredes absentes inventarium facient, *ut hic, §. 11. T. h. t.* Annus ille a morte testatoris numeratur. 49 Procuratore ad inventarium faciendum uti possumus & quando. 50 Inventarium quo loco fieri debet, siloquor non est ferendus heres si res rusticas in urbem inventarii causa, vehi jusserit, cum in itinere multa facile possint perire vel subtrahi. 51 Inventarium aliud hereditarium, aliud tutelare est: hoc pupillis fit a tutore: illud creditoribus & legatariis fit ab herede. Nunc, Pone tutelare inventarium factum esse a tutore: quæri potest, an et pupillo tantum, an etiam ut heredi prodesse debeat? non prodest, forte aliud consecundo indulgeat: aut si non in tutelari inventario hereditatis inventarii solennitas servata quoque fuerit, vide Cepollam *casulea 126.* 52 Quia non tenetur inventario confecto, Falcidiam deducit. 54 Falcidia heres, facto inventario, utitur adversus legatarios, non adversus creditores.

CODEX.